

OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

adm.: kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. VERLEUR — AMERSFOORT

VRIJHEID

„..... en waar de Geest des Heeren is, dáár is vrijheid.”
2 Korinthe 3 : 17 b

Misschien wel het méést-verwènde woord van deze tijd: vrijheid! Niemand naar de ogen kijken! Doen, wat je zèlf wil! Een menswaardig bestaan hebben! De mensenrechten proklameren! Recht hebben om te werken! Recht hebben om te staken! Om ja te zeggen en om nee te zeggen! Recht hebben om te demonstreren en om te bezetten! Recht om een regering te kiezen en om een regering naar huis te sturen! Rechten van meerderheden en van minderheden! Vrijheidsidool van onze generatie! Recht op léven en recht op sterven! Misschien óók wel het meest-verwènde woord van deze tijd. Want vrijheid betekent óók verantwoordelijkheid. En verantwoordelijkheid betekent óók schuld. En dát is nu, wat we het minst willen aanvaarden.

De met bloed en tranen bevochten vrijheid is tegelijk een noodlot, waarin we als mensen geworpen zijn. Vrijheid, dat betekent, zegt de mens van onze tijd, dat ik elk moment mijn mens-zijn moet kiezen; ik luister niet naar God daarbóven noch naar een mens hier beneden; ik ben vrij om te zijn en te worden, wie ik wil. Dat is mijn lot, dat is mijn existentie, daar ga ik in op en daarom ga ik erin onder. Dat is mijn doem, mijn gericht, mijn moeten-vrij zijn. Zodat ik ten slotte mijzelf vernietig. Want als de mens God dóód verklaard heeft, komt hij óm in zijn eigen vrijheidswaan. Zó serieus neemt de levende God zijn schepsel.

„Want waar de Geest van de Heer is, dáár is vrijheid.”

Het gaat (zagen we) in Paulus' prediking om de lévende Heer van Pasen. Deze opgestane Heer leeft in de gestalte van de Geest bij zijn leerlingen. Onzichtbaar (Geest is onzichtbaar), maar in volle werkelijkheid (Hij is er bij) en met een eigen identiteit, die bij niemand anders te vinden is

(heilige Geest).

Door dié Geest (van de opgestane Heer) wordt nu ook het karakter van de vrijheid bepaald. Daar zit niets in van ongebondenheid. Het heeft helemaal niets te maken met je eigen zin doen. Als het al iets te maken zou hebben met „rècht”, dan alleen met het recht om lief te hebben. Paulus gebruikt voor „vrijheid” een woord, dat de tegenstelling vormt van „slavernij, dienstbaarheid”. Nu denken wij bij slavernij direkt aan de „Negerhut van oom Tom” en aan de slavernij, waarmee de negers uit Afrika werden geknecht. Voor óns is „slavernij” identiek aan wreedheid en mishandeling. Uitbuiting en misbruik van macht.

In Paulus' tijd was slavernij in de eerste plaats: onmondigheid, geen recht van spreken hebben en dus onvolwassenheid. Natuurlijk waren er ook slechte meesters, maar dat tekende de slavernij in die tijden niet. Slaven waren met hun gezin en hun bezit geheel voor rekening van de meesters; hadden dus zèlf géén beschikkingsrecht en waren dus vooral „onmondig” en „niet-volwassen”. Vrijheid betekende dus in Paulus' mond allereerst: mondig zijn; volwassen-zijn; voor eigen verantwoordelijkheid leven en werken. Christelijke vrijheid heeft dus een geheel-eigen identiteit. Met geen enkele menselijke waarde te vergelijken.

Er was „dienstbaarheid”, onmondigheid. Zonder de Heer, die de Geest is, kiest de mens altijd weer een eigen weg, die hem onontkoombaar verwacht in boosheid, zonde en gebondenheid. Zonder de Heer, die op Pasen is opgestaan, was het volk van God in het oude verbond nog onmondig en onvolwassen in de liefde en moest de wet van Mozes elke dag opnieuw voorzeggen, wat mocht en wat niet mocht. In dat opzicht waren de kinderen nog gelijk aan de slaven. (Paulus zegt dat b.v. in Galaten 4 : 1-3 heel duidelijk). Elke dag een

gebod van de meester. Dit moet. Dat moet. Dit mag niet. Dát mag niet. Het verbond van de letter, noemt Paulus dat (vers 6) en de bediening van de dood. (vers 7) Wèl heerlijk, maar niet volkomen en (in déze tegenstelling) ook niet levend. Zoals het heerlijk is, dat vader en moeder de onmondige kinderen met expresse woorden moeten zeggen, wat ze wèl en niét mogen doen.

Maar het mooiste, het fijnste wordt het, als de kinderen zèlf kunnen onderschatten, wat van hen gevraagd wordt. Dan pas zijn ze *mondig*, dan pas zijn ze *vrij*.

—o—

Als de opgestane Heer in de gestalte van de Geest (onzichtbaar dus) maar heel werkelijk (op de pinksterdag door de uitstorting van de Geest) bij zijn gemeente komt wonen, wordt deze gemeente mondig en volwassen en mag ze op het kompas van de liefde haar weg en haar taak in deze wereld zoeken en gaan. Maar dan in de volstreckte identiteit van de liefde, die boven alles haar leven en haar geest mag beheersen. Waar de Geest van de Heer is, dáár is de vrijheid, dat betekent dus, dat, als Pasen en Pinksteren op één dag vallen, niemand meer aan de gemeente hoeft te zeggen, wat ze doen moet; want ze mag alleen maar liefhebben en wil ook niet anders, want ze is aan de zonde met Christus, haar Heer gestorven, en wat ze nu leeft, dat leeft ze (door haar Heer, die de Geest is) voor God.

Daar behoeven we geen regeltjes voor (dat is de oorzaak, dat mensen, die altijd weer komen aandragen met de bewering: dit of dat staat nergens in de bijbel, eigenlijk weer terug willen naar het verbond van de letter, de bediening van de dood). We hebben geen uitgewerkte moraal nodig, die ten slotte verdrinkt in dode casuïstiek of stelselmatig traditionalisme; de allesbeheersende vraag wordt niet, wat moet ik allemaal doen om aan wet en moraal te beantwoorden, maar wat moet het evangelie van de opgestane Heer van mij? Waar brengt het evangelie van de Heer mij en hoe wil de Heer, dat ik Hem en mijn naaste zal liefhebben.

—o—

Zo krijgt de christelijke vrijheid een heel eigen identiteit. Ik behoef niet meer te haten, maar ik mag liefhebben.

Ik behoef niet meer te vergelden, maar ik mag vergeven. Ik behoef mijn vijanden niet meer te haten, maar ik mag ze góed doen. Ik behoef niet meer te vechten om het recht van de sterkste, maar ik mag pleiten voor het recht van de zwakke.

Want vrijheid betekent volwassenheid en volwassenheid betekent verantwoordelijkheid en verantwoordelijkheid betekent liefde en liefde betekent de Geest van de opgestane Heer.

Als Hij er niet bij is, loop ik tóch weer vast in de troebele moerassen van mijn egoïsme.

Als de levende Heer niet in de gestalte van de Geest bij ons woont, verzandt álle christelijke leven weer in moraal en religieuze traditie.

Als de levende Heer niet bij ons woont, kunnen wij geen volwassen, mondig gemeente zijn, waar we de Heer mogen dienen in liefde.

De Heer neemt ons altijd serieus. Mondigheid betekent verantwoordelijkheid en verantwoordelijkheid betekent: keuze. Ik moet niets, maar ik mag alles, wat de Heer fijn vindt. Ik moet niet naar de kerk, maar ik mag er heen, met allen, die de Heer verwachten. Als we God, de Heer, liever niet willen dienen, dan mogen we het niet eens meer. Want God neemt ons, mensen, zijn schepsels, heel serieus.

Als we Hem liever zien verdwijnen, dan verdwijnt Hij. Als wij Hem zichzelf willen laten terugtrekken, dan trekt Hij zich terug. Als wij liever onmondig willen zijn of worden, dan laat Hij ons onmondig worden. Want vrijheid houdt altijd verantwoordelijkheid in.

Voor wie de levende Heer dood ver-



in dit nummer

- Pag. 121 *Ds J. J. Verleur*, Vrijheid
- Pag. 122 *Ds N. Cornelisse*, Kinderen aan de tafel van de Heer
- Pag. 123 *Henk Algra*, Spreken of luisteren?
- Pag. 124 *D. W. L. Milo*, Zilveren banden
Ds M. R. van den Berg, Jeremia (Bijbelstudie)
- Pag. 125 *Prof. C. Veenhof*, Spreken- (abonnementen)-cijfers
- Pag. 126 *K. Jansens*, Boekbespreking

klaart, voor dien houdt Hij zich dood. Dan krijgen we een stervende wereld, maar die hebben we zelf gekozen. Dan wordt de vrijheid een noodlot, waarin we onszelf hebben geworpen. We proklameren dan óf ons recht op het leven en we moeten maar zien wat we ervan maken, want het is toch maar een bestaan in sterven („sein zum Tode”, zegt Heidegger); of we roepen het recht uit om te sterven en maken er op een of andere manier een eind aan. Want als ik er ben, zegt de bekende wijsgeer Sartre, dan is God nergens meer. Dat is de vrijheidswaan van de moderne mens, die daarin zijn doem, zijn gericht beleeft.

—o—

Paulus schrijft, dat de vrijheid dáár is, waar de Levende Heer woont in de gestalte van de Geest. Door Christus ben ik weer vrij mens; door Christus ben ik weer verantwoordelijk mens; God, de Vader neemt zijn kinderen dodelijk ernstig. Omdat ik verantwoordelijk ben voor mijn liefde voor Hem en de naaste, beleef ik ook de schuld van mijn verschrikkelijk tekort. Maar ook die schuld mag ik belijden, want Christus, de levende Heer, stierf voor mij.

N. CORNELISSE — ZWIJNDRECHT

Antwoord aan ds H. de Jong betreffende:

Kinderen aan de tafel van de Heer

De vermaanzijde van het avondmaal

In zijn repliek legt ds De Jong alle nadruk op het verplichtende karakter van het avondmaal. Dit is zijn hoofdargument tegen de kinderkommunie. Hij is van mening dat „niemand... op dat moeten voor kinderen ja (zal) zeggen”. Van bidden zegt hij dat dat iets is waar je kunt leren. Maar ook van het gebed wordt gezegd, „Want wie tot God komt, moet geloven, dat Hij bestaat en een beloner is voor wie Hem ernstig zoeken”, en „zonder geloof is het onmogelijk Hem welgevallig te zijn”. (Heb. 11 : 6).

Ik bedoel aan te wijzen dat heel onze levenswandel onder dit verplichtende karakter staat. Maar dit moeten mogen wij niet uitleggen in de zin van een Kantiaanse kategorische imperatief, „du sollst”, los van de persoon. In dit verband verwijs ik naar de betekenis van het griekse woord vermanen. Datzelfde woord, parakalesia, betekent ook „ vertroosting”. Eigenlijk staat er „erbij roepen”. Dat „erbij roepen” is een onderdeel van de

Ook al hebt u zich niet
opgegeven,
u bent welkom op de
ONTMOETINGS DAG
IN DE IJSSELHAL - ZWOLLE
op zaterdag 22 april
Half elf voormiddag

Mijn vrijheid is géén lot, dat mij meesleept; maar een voorrecht, dat mij weer écht mens doet zijn; beeld van God; kind van God; erfgenaam van God door de levende Heer van Pasen, die in de gestalte van de Geest bij mij woont. Leer mij, Heer, de identiteit van dié vrijheid. De vrijheid van de Geest, die mij uw kind doet zijn. O wonder! Dat ik U zó mag liefhebben! Dat ik zó mag bestaan! Vrije, vrolijke, vriendelijke kinderen van U! Geef, Heer, dat we een klein stukje van uw rijk laten zien aan de mensen.



opvoeding, dat als het op de persoon gericht is, rekening houdt met zijn of haar ontwikkeling. Met andere woorden, alles is aan een leerproces onderhevig. Een kind moet naar de kerk, bijvoorbeeld. Maar er is een groot verschil in de wijze waarop dat „moeten” toegepast wordt. Dat geldt ook voor het bidden, en dus ook voor het avondmaal. Verzwak je daarmee alle grote woorden, zoals ds De Jong meent? Gelden dan de grote woorden van de Bijbel alleen voor de volwassenen?

Wanneer de kinderen in de tempel de Here Jezus toejuichen met „Hosanna de Zoon van David!” en hun dat kwalijk wordt genomen door de overpriesters en schriftgeleerden, is het antwoord van Jezus: „Ja; hebt gij nooit gelezen: Uit de mond van kleine

kinderen en zuigelingen hebt gij lof bereid?” (Matth. 21 : 16). Kweekt men op deze manier vrijblijvendheid? Net zo min als bidden en kerkgang een vrijblijvende aangelegenheid is, is de tafel van de Heer vrijblijvend. Zoals een vader en een moeder hun kinderen aan de hand meenemen naar de kerk, doen ze dat ook naar het avondmaal. Wie ijvert voor volwassen-avondmaal, zie ik eindigen bij volwassen-doopt! Zie ik spoken?

Doop en avondmaal behoren bij elkaar

Wanneer ds De Jong de doop aanhaalt, heeft hij allereerst de kinderdoop in gedachten. Toch is de doop net zo zeer „antwoord” gevuld als het avondmaal. Overal waar er over de doop gesproken wordt, gaat het met het geloof gepaard. De doop is „een bede van een goed geweten tot God”. (1 Petr. 3 : 21). Dat antwoord karakter ligt er niet om! Doop en avondmaal hebben dezelfde inhoud, ze verkondigen dezelfde dood. Zij vragen hetzelfde geloof. Wie, uitgaande van God's insluiting van de kinderen der gelovigen, zijn kind laat dopen, mag ook zijn kind om diezelfde reden meenemen aan de tafel. Wie het antwoord karakter van de doop verlegt naar de jaren des onderscheids, mag dat ook doen t.o.v. het antwoord karakter van het avondmaal. Beiden, doop en avondmaal, zijn allereerst beloften. (Meer over het belofte karakter van het avondmaal in een volgend artikel.) Paulus zegt ergens „Door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt, en allen zijn wij met één Geest gedrenkt”. (1 Cor. 12 : 13). Eigenlijk staat er „men heeft ons allen één Geest doen drinken. Het eerste slaat op de doop, het laatste op het avondmaal. Ze behoren bij elkaar. Ook voor het eerste geldt de onderscheiding van het lichaam, immers, tot een lichaam zijn wij gedoopt. Als ze beiden dezelfde „onderscheiding van het lichaam” vragen, waarom wordt het avondmaal dan aan kinderen onthouden op grond van hun onvermogen om het lichaam te onderscheiden? (Zie Okke Jager - Daglicht Bijbels dagboek, 7 juni). Paulus betreft het „allen” op de doop en avondmaal.

Het kerkelijk klimaat waarin de kinderkommunie is afgewezen

Ds De Jong vindt het een wijs compromis dat de kerk gevonden heeft, door kinderen de toegang tot de tafel van de Heer te ontfangen. Men moet zich goed realiseren dat dit gebeurde in de tijd dat de Transsubstantiatie doorgevoerd werd. Het Vierde Lateraans Concilie van 1215 verklaarde dit als leer. In 1255 rekt het Concilie van Bordeaux de kinderen onder degenen aan wie de maaltijd van de Heer verboden is. Het Concilie van Trente 1545-48 sprak haar anathema, vervloekt uit over de kinderkommunie. Het was Trente die de grens ging stellen van „jaren des onderscheids”, die zoals ik eer-

der aanwees, een isogese was van Neh. 10. Kan men hier van een wijs compromis spreken?

Moeten wij niet eerder de praktijk van de kerken der Reformatie voortzetten die er zich voor inzetten om de kinderen jong tot de tafel van de Heer te leiden? In het verstaan van het avondmaal werden ze verder onderwezen.

Twee sacramenten teveel?

Is het niet misleidend om doop en avondmaal sacramenten te noemen. Oorspronkelijk was het sacramentum in- of toewijdingsmiddel. Een soldaat legde de vaandeel af, het sacramentum militiae. Het sacrament behoorde dus tot de heidense riten. Maar, nog veel eerder is de term misleidend omdat de Roomse kerk een ex opere operato opvatting heeft van doop en avondmaal. Krachtens de voltrekking gebeurt er iets. Maar er „gebeurt” niets. Beide, doop en avondmaal zijn zichtbaar gemaakte beloftewoorden. Toch denk ik dat velen onder ons verwachten dat er „iets” gebeurt. Ik ben niet de enige die, toen hij voor het eerst aan tafel ging verwachtte dat er iets zou gebeuren. Ik hield er, excuseer de uitdrukking, een kater van over.

Is het woord „zegel” als kenmerk niet misleidend?

De Bijbel spreekt van slechts één zegel waarmee wij verzegeld zijn tot de dag der verlossing, nl. de Heilige Geest. Is „zegel” niet een te geladen woord?

Zeker, God geeft zich in die tekenen van brood, wijn en water. Maar moet je dat een zegel noemen? Mogen wij het avondmaal en de doop niet vergelijken met een bos bloemen die een man aan zijn vrouw geeft.

Hij geeft zichzelf met die bos bloemen. Als er een kind gedoopt wordt, en ik alle kinderen naar voren laat komen, leg ik de doop wel eens uit als een kus van God.

Is de uitdrukking „heilsmiddel” voor doop en avondmaal ook niet misleidend?

Het geeft toch voor de doorsnee toehoorder de gedachte van de ex opere operato. Zichtbaar gemaakt belofte woord, verkondiging, dat is Bijbelse taal.

Begrijpt u mij goed, ik wil de betekenis van doop en avondmaal niet onderschatten. Maar ik ben van mening dat, vooral met betrekking tot het avondmaal, velen, wat betreft hun beleving daarvan, nog niet helemaal vrij zijn van Rome.

Daarom, hebben we niet twee sacramenten teveel?

Ik stel me, met deze gedachten kwetsbaar op. Ik schrijf dit vanuit een vertrouwensrelatie, en verwacht ook van de lezers dit vertrouwen.

Met excuses voor het wat brokkelig karakter van deze discussie, deel ik mee dat ik me voorneem in de komende maand juni ds Cornelisse's artikel te beantwoorden.

H. de Jong

SPREKEN OF LUISTEREN?

(over de omgang met zwakzinnige mensen)

Leven met woorden

Mens-zijn houdt in dat je kontakten onderhoudt met andere mensen. Leven-zonder-relaties is onmenselijk. Mensen die tot langdurige eenzame opsluiting worden veroordeeld staan onder een psychisch bijna niet te dragen druk.

Als we ons duidelijk willen maken aan anderen, als we willen vertellen wat er in ons omgaat, dan doen we dat meestal door middel van het geschreven en gesproken woord. Spreken, schrijven en lezen nemen in ons dagelijks leven een heel grote plaats in. Krant, radio, televisie en telefoon zijn bijna niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Al onze massamedia zijn bijna geheel gebaseerd op verbale communicatie, d.w.z. op kontakten die verlopen door middel van geschreven of gesproken woorden. De taal speelt in ons leven een heel grote rol: we denken door middel van de taal, we uiten ons door middel van de taal, we gebruiken de taal om onze ideeën aan anderen duidelijk te maken. Wat er gebeurt als we elkaars taal niet meer spreken zien we in Genesis 11: de torenbouw van Babel moest zelfs gestaakt worden. Zelfs al spreken we allemaal Nederlands, dan nog kan het gebeuren dat we een andere taal spreken, omdat dezelfde woorden een andere betekenis hebben (denk b.v. maar aan begrippen als vrijheid en gerechtigheid). Het met elkaar praten wordt dan wel erg moeilijk.

Leven zonder woorden

Hebt U er wel eens over nagedacht wat het voor iemand moet betekenen als hij niet kan spreken? Wij kunnen het zeggen als we boos zijn op iemand, als we verdriet hebben, als we graag iets willen hebben. Maar iemand die niet kan spreken moet zich uiten door middel van zijn gedrag. Hij wordt dan vaak niet begrepen. Het gevolg kan zijn dat je je geïsoleerd voelt. Emotioneel gezien is niet kunnen spreken een enorme handicap.

Bij zwakzinnige mensen zien we dat de taalontwikkeling vaak in ernstige mate belemmerd wordt. Dit komt zowel doordat de verstandelijke ontwikkeling van die aard is dat de spraak niet op gang komt als door een stoornis in de spieren die het spreken mogelijk moet maken (een gestoorde mondmotoriek). Doordat zwakzinnige mensen zich vaak ook nog anders uiten dan de meeste andere mensen is het vaak moeilijk om te begrijpen wat ze met hun gedrag bedoelen, wat ze ons duidelijk willen maken. Maar wil dat zeggen dat communicatie daarmee onmogelijk wordt? In het volgende gedeelte wil ik graag nader op deze vraag ingaan.

Non-verbale communicatie

Door de nadruk die er in onze samenleving ligt op het geschreven en gesproken woord dreigen we wel eens andere — voor ons gevoelsleven essentiële — mogelijkheden tot contact te vergeten. Vaak zegt een hand op iemands schouder meer dan duizend woorden. Maar... dat durven we niet!

Dat de lichamelijke aanraking erg belangrijk is, zien we bij kleine kinderen. De eerste, meest elementaire, ervaring van het ongeboren kind is de ervaring van de aanraking. Ook na de geboorte blijft het koesteren, het lichamelijke contact, voor de baby onmisbaar.

Sterker nog: het is een voorwaarde voor een gezonde ontwikkeling. Een kind dat nooit op schoot wordt genomen, dat nooit eens tegen iemand aan mag zitten, voelt zich terecht onbeschermd. De gevolgen hiervan zullen ook op latere leeftijd merkbaar zijn.

Die lichamelijke aanraking is een voorbeeld van het zonder woorden communiceren. We noemen dat: non-verbale communicatie. Die non-verbale communicatie speelt een veel grotere rol dan we ons eigenlijk bewust zijn. Sterker nog: de mens is een wezen met verscheidene zintuigen, soms maakt hij gebruik van de taal.

Als iemand tijdens een discussie met z'n voeten zit te wiebelen, wil dat waarschijnlijk zeggen dat hij zich ergert. Als iemand op het puntje van zijn stoel zit, zegt dat (waarschijnlijk) dat hij zich niet erg op z'n gemak voelt, en iemand die erg onderuit zit, interesseert zich niet zo erg voor het op dat moment behandelde onderwerp.

Het is zelfs zo dat je niet kunt communiceren. Als twee mensen zijgend tegenover elkaar zitten maken ze door hun gedrag duidelijk wat er aan de hand is. De priester en de Leviet uit Lucas 10 gaan aan de overzijde voorbij, maar ze kunnen daarmee niet zeggen dat ze de man die in handen van de rovers was gevallen niet hebben gezien; door hun gedrag maken ze duidelijk dat ze niets met die man te maken willen hebben.

Al ons gedrag heeft iets te zeggen, alleen zijn we het ons niet (meer) zo bewust, we zijn niet zo gewend erop te letten.

Omgaan met zwakzinnige mensen

Ik heb in het bovenstaande gedeelte proberen aan te geven dat communicatie die niet door middel van woorden plaatsvindt eigenlijk heel normaal is. Toch voelen we ons erg onwennig als we iemand ontmoeten die onze taal niet spreekt. Dat komt o.a. heel sterk tot uiting in de manier waarop veel mensen op zwakzinnige mensen reageren. Als er gezegd wordt dat een zwakzinnig kind niet kan spreken denkt men nogal eens dat contact daardoor erg moeilijk wordt. Hoe moet je nu contact leggen met iemand die niet spreekt, of misschien onze woorden zelfs niet eens begrijpt? Wat moet je doen als iemand maar om je heen blijft draaien, als een meisje bij jouw komst stil in een hoekje blijft zitten, als een man je om je hals viegt? Je staat dan met je mond vol machteloze woorden.

Mensen die dagelijks met geestelijk gehandicapten omgaan ervaren dat het opbouwen van een relatie — ook met diepzwakzinnige mensen — vaak heel goed mogelijk is. En dat ondanks het feit dat veel zwakzinnige mensen inderdaad een nauwelijks ontwikkeld vermogen tot spreken bezitten. Ik heb eens op een inrichting onderzocht hoever de taalontwikkeling van 40 zwakzinnige kinderen en volwassenen was gevorderd, en daaruit bleek dat minder dan de helft kon spreken. Slechts 12 van die 40 mensen konden meer dan 20 woorden uitspreken. Eerlijk gezegd schrok ik van die cijfers. Waarom? Omdat je, als je dagelijks op zulke groepen komt, helemaal niet in de gaten hebt dat deze mensen zich zo slechts door middel van de taal kunnen uiten.

Dat je dat niet meer in de gaten hebt

gertje

*wat ik wil
ligt heel stil
verborgen
in het kringetje
dat ik schrijf
om mezelf
... en jij luistert
maar ik blijf
toch mezelf
als ik morgen
weer heel stil
wat ik wil
... ook jou toefluister*

(uit: een huis te ver?)

komt omdat er zoveel andere communicatiemiddelen zijn. Voor een buitenstaander zijn alle zwakzinnigen gelijk (en worden dan b.v. als zielig betiteld), voor een groepsleider is ieder kind weer anders. Alle kinderen op haar groep, hoe diepgestoord ze soms ook mogen zijn, geven weer op een andere manier aan hoe ze zich voelen, wat ze bedoelen. Maar dat doen ze niet door middel van de taal.

Luisteren naar fluisteren

Dr Van der Most, vroeger geneesheer-direkteur van een zwakzinnigeninrichting, heeft het werken met diepzwakzinnige mensen eens 'luisteren naar fluisteren' genoemd. Zwakzinnige mensen krijgen geen band met iemand die een schitterend betoog kan houden. Wel met iemand die de soms heel onduidelijke signalen die de zwakzinnige uitzendt op kan vangen. Soms is dat erg moeilijk, ook al omdat we niet zo gewend zijn om goed te luisteren. Vandaar dat Dr Van der Most ervoor pleit dat de beste groepsleiders en leidsters op groepen met diepgestoorde kinderen komen te werken. De relatie wordt niet gevormd door woorden, maar door lichamenlijk contact, door de sfeer die

Vervolg op pag. 124

ziekenbezoek

*mijn vader had een uur lang zitten zwijgen bij mijn bed
toen hij zijn hoed had opgezet
zei ik, nou, dit gesprek
is makkelijk te resumeren
nee, zei hij, toch niet,
je moet het maar eens proberen.*

judith herzberg

U wist het nog niet
of u naar de

ONTMOETINGS-DAG
zou gaan?

Ga toch maar!

U zult er geen spijt van hebben!

D. W. L. MILO — DALMALLY

ZILVEREN BANDEN

Een van onze vrienden schreef: jullie hebt het daar zekel wel goed? Alles wat je over Schotland schreef was een ode op dat land. — Dat is dan goed begrepen. Het heeft weinig zin als gast en bijwoner je kritiek op dit gastvrije en schone land te spuien. Bovendien — daarvoor zijn we niet aangenomen. Wij vertellen graag bij tijden iets wat lieflijk en welluidend is — maar zonder te garanderen, dat u een compleet beeld krijgt voorgeschoteld. En overigens, om tegemoet te komen aan diegenen, die het gevoel krijgen opgelicht te worden, vandaag eens een akwarel van het Schotse kerkelijk leven, dat in Nederland een onvoldoende zou krijgen.

Terwijl ik dit schrijf staat de kamer vol zonlicht, hoewel de regen in de tuin plenst. Het is hier nooit enkel regen of enkel zon. Het is hier nooit enkel zwart of enkel wit. Er is altijd veel grijs — en dan met zilveren randen. Maar wel mooi.

Dat kerkelijk leven dan, och ja. Onze parochie telt 500 leden, het aantal belijdende leden is 130, aan het avondmaal komen 50 tot 70, het aantal kerkgangers is 's zomers 20 tot 40, 's winters 10 tot 20 man. Onlangs preekte onze dominé voor zeven man. Nu mag ik erbij zeggen: dat ook in Loch Awe een dienst is, zodat het aantal „randleden” wat vermindert.

Hoe komt dat? Alles ligt wat anders dan in het goede vaderland. Het woord randleden kan al niet vertaald worden, want die 500 zijn allemaal gedoopt en geregistreerd, komen ook wel in de kerk bij huwelijk, begrafenis en zo — maar velen deden geen belijdenis en praktiseren dus weinig of niet. Maar, zoals u ziet, komen ook de belijdende leden lang niet allen aan het avondmaal. Ze vragen een week vooraf toegang, als ze dat willen, krijgen een kaasje op naam, dat ze bij het avondmaal inleveren. En leden die een of tweemaal per jaar in de kerk komen, zoals bij het avondmaal, zijn erg geconcentreerde kerkgangers, die onder het sacrament soms hun tranen de vrije loop laten. Een familie komt ter kerke; maar als ze komen, tien minuten te vroeg, houden de kinderen zich eerbiedig stil, terwijl vader en moeder die tien minuten gebruiken om te bidden. Een buurtje zegt; ze bidden dan ook meteen voor drie maanden. — Maar komt u daar in Nederland eens om?

Het is een geweldige belevenis, die kerkdienst, voor alle kerkgangers. Of ze wekelijks komen of eens in de drie maanden: er is grote eerbied in de kerk, de begroeting, de hulpvaardigheid, de hartelijkheid, de levensstijl — ze blijven hetzelfde.

We vroegen onze predikant: wat doet u tegen dat slechte kerkbezoek? — Hij vroeg: wat kan ik doen? Ik kan ze toch niet met geweld binnenslepen? — Nee, zeiden we nadenkend, maar vertel ze eens iets over het „gewassen worden door het Woord”; over ons geloof, dat groeit door het gehoor van het Woord; over nat worden in de regen en wedergeboren worden onder de prediking; over dagelijks voedsel en geestelijk voedsel en zo. — Hij dronk onze woorden in en zei: wilt u geloven, dat u me nieuwe moed geeft?

Wij op onze beurt zeggen diezelfde dingen tegen onze kennissen. We misten jou zo lang in de kerk. — Jij bent beter dan ik, is dan de reactie. — Nee, ik heb de preken meer nodig blijkaar. — dat is ook mogelijk.

Maar de problemen liggen hier niet zo hoog als in Nederland. Het geestelijk leven gaat misschien wat minder diep, de massadwang is er ook minder sterk en aan gewoonten verander je niet veel. Toch — er zijn kerkgangers bijgekomen, de laatste maanden. De predikant, in zijn laatste jaren, spreekt krachtig en zuiver. Naar onze begrippen is hij een goede opkomst zeker waard.

Het moet John Knox zijn geweest, die eens van de kansel in Edinburgh uitriep: o God, geef mij Schotland of ik sterf! — Hij heeft Schotland niet gekregen en is gestorven. En toch is zijn stempel tot vandaag terug te vinden. Neem het woord sabbath. De Zondag wordt hier nog algemeen sabbath genoemd. Zoals Datheen kans zag deze naam in Zondag 38 van de catechismus binnen te smokkelen, hoewel de opstellers hem niet genoemd hadden, zo maakte Knox van de Zondag (feestdag) een sabbath (verplichte rustdag). Daarin ging hij te ver, ook volgens Calvijn. Mensen van de eilanden zeggen nu rondt: toen we klein waren mocht letterlijk niets op sabbath gebeuren, moeder kon geen eten klaarmaken. Vandaag kan alles en toch vergaat de wereld niet. Daarmee heeft de kerk haar greep op ons verloren. Maar we willen de kerk niet kwijt hoor. Stel je voor: wáár zou je heen moeten voor de grote gebeurtenissen: huwelijk, doop en begrafenis? De gelegenheden, waarheen mensen zich meestal laten rijden. Een van onze vaderlandse vrienden spreekt mild over het vier-wielen-christendom. Ja, dat zit er achter.

Nog steeds staat de kamer vol zon. Het uitzicht op de heuvels is groots. En in ons dal gutst de regen voort. Als het regent dan regent het plezierig. En zon is er altijd wel. Om maar te zwijgen van de zilveren randen. Nee — laat me daar nu eens iets over mogen vertellen!

—o—

Vervolg van pag. 123

Spoken of luisteren

op de groep heerst, de muziek, door het wonder van de menselijke stem (niet de inhoud van de woorden, maar de klank telt). De zwakzinnige krijgt een band met een groepsleidster die zijn kussen even recht legt, die hem op schoot neemt als hij zich niet lekker voelt, met een groepsleider die heel dicht bij hem is als hij eet, die hem optilt als hij moe is of die hem in dat lekker warme bad of in dat schone bed stopt.

In zo'n omgeving voelt hij zich thuis.

Woord en daad

Ik heb in dit artikel proberen aan te geven dat woorden in de dagelijkse omgang met de zwakzinnige vaak niet functioneren. Wel zegt de ma-

nier waarop we met hem omgaan hem iets over de wijze waarop we tegenover hem staan.

Dat woorden tekort schieten ervaren we allemaal in ons leven wel eens. Een ieder van ons kent wel situaties waarin je zoekt naar woorden, maar ze eigenlijk niet kunt vinden. Misschien hebben we wel eens de neiging om te snel met woorden klaar te staan omdat we van onszelf een antwoord eisen. Luisteren wordt dan vaak erg moeilijk.

In het Hebreeuwse woord 'dabar' zijn woord en daad onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onze daden kunnen de ander iets te zeggen hebben. We hoeven niet altijd met onze woorden klaar te staan. God heeft de mens heel veel mogelijkheden gegeven om zijn gevoelens en gedachten aan anderen duidelijk te maken. Eén van die mogelijkheden is de taal.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Geen andere goden

Het gebod dat Jahweh gegeven had, komt ter sprake in vs. 15: bekeert u toch, ieder van zijn boze weg. Betert uw daden. Loopt geen andere goden achterna om die te dienen.

Dat was de zonde van het volk: andere goden achterna lopen en dienen. Dat ging in tegen een gebod dat van het begin tot het einde door Israëls geschiedenis heenloopt: ge zult geen andere goden dienen.

Dat was de allereerste regel in het verbondscontract met Israël, dat de HERE op de Sinaï afkondigde. We komen het ook tegen als Jozua vlak voor zijn dood afscheid neemt van

het volk: doet de vreemde goden weg, die in uw midden zijn (Joz. 24 : 23). En Samuël zegt: doet de vreemde goden en Astartes uit uw midden weg (1 Sam. 7 : 3). De HERE gebiedt aan Salomo geen andere goden na te lopen. Maar Salomo hield zich daar niet aan (1 Kon. 11 : 10). En in de tijd van de koningen, zowel van Israël als Juda, klinkt onophoudelijk de aanklacht, dat het volk offerde aan andere goden en hen naliep.

Andere goden dienen doe je, zodra je de HERE niet meer vertrouwt en je leven niet meer alleen van Hem verwacht. Vandaag is de mens op grote schaal zijn eigen afgod geworden. En ook in de christelijke wereld infiltreert deze moderne afgodendienst.

We kunnen van de Rechabieten leren, dat we geroepen zijn tot een aparte levensstrijd. We zijn wel in de wereld maar niet van de wereld. We behoren ons niet te laten inkapselen door een geseculariseerde levensstijl. Want dat is niet onvermijdelijk. Omringd worden door afval van God hoeft niet te

ONTMOETINGS DAG IJSSELHAL

Tot ziens in Zwolle!

Zaterdag 22 april 10.30 uur

In het befaamde „Scots Magazine” trof ik deze maand een modern gedicht aan. Het gaat over de kerk — wat in een neutraal maandblad niemand hier verontrust. Ik vertaalde het voor u als volgt.

Doop

Regenachtige schotse zondagmorgen
— weersverwachting somber —
kerkklok roept trouwhartig de gelovigen
die — met opgestoken paraplu's
ter bescherming van zondagse strohoeden —
de westelijke deur naderen

binnen: licht eikenhout gekleurd glas en orde
— ook zelfvoldaanheid? —
koster met gepoetste appelwangen
en gesteven boord
zijn schoenen als twee zwarte spiegels
onder heilig woord
kust de netheid van het heiligdom

zomerbloemen en orgelklanken
bieden gemengd boeket
tot welkom aan doopfamilie —
vaderlijk predikant
heft twee witte bundeltjes op
vier kleine knuistjes vernalen
de restanten van ons cynisme
kunnen alle aanvallen tegen de kerk weerstaan

buiten: zware depressie over hele land
— moeras der vertwijfeling? —
ineengedoken als natte mus
op zijn roestplaats aan zee
wacht het dorp onze terugkomst af
met platheden en huisbakken koekjes

maar hebben wij niet even
de zilveren randen gezien?

—o—

Is het geen schoon gedicht? Heeft de dichter iets geweldigs beleefd? En heeft hij dat niet raak getekend? Dát consumeert de Schot, daar staat hij voor open. De kerk kun je niet missen — bijna geen jaar.

Die doopbelevens op een regenachtige dag: natuur en genade op tijd. De aangrijpende traditie beleefd. Tegelijk de milde humor van een slordige huisvader, die schrikt van alle properheid en glans. Het contrast tussen vaderlijke predikant en „vier kleine knuistjes”. Maar is het niet als in psalm 8: uit de mond der zuigelingen hebt Gij krachten gerecruteerd om vijand en wraakgierige af te slaan?

En dan: buitengekomen is het nog erger geworden. Iemand zou denken: zie dat je onder dak komt, binnen zijn de beste. Ze wachten je ginds op met schelmse mopjes (waar je, na die pure beleving, nu net geen behoefte aan hebt). En dan hebben die goeie grootmoeders de hele morgen gebakken: ze zullen je „inwendige mens” wel even vooruithelpen; daar zijn Schotse vrouwen erg goed in.

Kijk, daar wil die dichter toch eigenlijk niet aan. Hij is gegrepen door de doop. Hij heeft iets van de eeuwigheid gezien. Hij heeft de prekende en handelende God herkend. Gods naam werd gekoppeld aan zuivere Schotse namen. De dichter heeft op een regenachtige Zondag de zilveren randen gezien.

Staat u open voor nóg 'n contrast? Dan dit. Een van mijn collega's is zeven jaar personeelsfunctionaris voor een hele provincie geweest. Heeft wat ervaring met ziekten — van anderen. Vroeg hij me: wat scheelt er toch aan die kerkjes van jou? Weet je wel dat er opvallend veel ziektegevallen voorkomen bij onze werkers, die lid zijn van een vrijgemaakte kerk? En dat ze allen aan frustraties, waanvoorstellingen en groepstyrannie lijden? — Ik zoek al een paar jaar naar het antwoord; kunt u mij soms helpen?

Nu dit artikel klaar is is de zon ondergegaan. De regen is over. En in het Westen staat de lucht boven de eilanden er bij als een palet van een bezeten schilder: blauw en rood, rose en goud, groen en paars, geel en turkoois en dat alles met machtige lijnen en velden. En met zilveren randen.

ONTMOETINGS-DAG ZWOLLE

Thema: **LEVEN IN DE EINDTIJD**

Spreekers: Prof. Dr Ir. E. Schuurman en Ds G. van den Brink

Zaterdag 22 april 1978



Sprekende (abonnementen)-cijfers

Reeds sinds vele jaren verschijnt elk voorjaar het *Winkler Prins Encyclopedisch Jaarboek*, dat tot ondertitel heeft: *een encyclopedisch verslag* (van het voorafgegane jaar) *samengesteld door de Winkler Prins redactie*. En zo kwam onlangs het Jaarboek over 1977 uit.

Het is altijd een boeiende bezigheid zich in zo'n Jaarboek te verdiepen. Het is voornamelijk uitgegeven, rijk en prachtig geïllustreerd en geeft enorm veel informatie over alle mogelijke aspecten van het nationale en internationale leven van het voorbije jaar. In het zo juist verschenene vindt men, om maar iets te noemen, een voortreffelijk artikel over de Oost-West-verhoudingen.

Het Jaarboek geeft ook altijd een artikel over het „Perswezen” in ons land (trouwens ook van België). Allerlei gegevens omtrent de uitgave van de onderscheidene kranten en weekbladen — de wijze van uitgave, redactionele samenwerking enz., worden daarin geboden. En, wat voor de „gewone” lezer wel het meest interessant is: wij krijgen in dat artikel ook een opgave van de oplage van de verschillende dag- en weekbladen. Daaruit wil ik nu iets citeren en er dan nog een paar opmerkingen aan toevoegen.

☆☆☆

Van de dagbladen staat wat de op-

lage ervan betreft *De Telegraaf* veruit aan de top. Die was namelijk op 31 dec. 1976 558.000 ex.! Tien jaar geleden was de oplage ervan nog slechts (!) 344.000. Op de *Telegraaf* volgen het *Algemeen Dagblad* en de *Volkscrant* met resp. oplagen van 313 en 222 duizend ex. Opvallend is dat er bij deze en andere kranten nauwelijks van groei sprake is. Ze blijven wat de oplagen betreft steeds ongeveer op hetzelfde niveau. Van de opinieweekbladen staat *Elseviers-Magazine* met een oplage van 137.150 bovenaan, gevolgd door *Vrij Nederland* met een van 115.000.

Wat mij bij het nagaan van het abonnementen van de kranten opviel was het verloop daarvan bij *Trouw/Kwartet*. Dat ziet er voor de jaren 1973, 1974, 1975, 1976 zó uit: 106.242; 106.262; 150.268; 144.000. Dit lijkt op het eerste gezicht een vreemde ontwikkeling. In 1975 plotseling een vermeerdering van 43.000 abonnees, en dan weer een daling van 6.000. Een „noot” bij deze lijst geeft evenwel een verklaring van deze gang van zaken. Tot 1 febr. 1975 verschenen er namelijk van *Trouw/Kwartet* vier „kopbladen”: een voor Amsterdam, een voor Den Haag, een voor Rotter-

betekenen, dat we meegezogen worden. Er kan nl. ook iets anders gebeuren. Midden in een ontaard en verkeerd geslacht kunnen we onbespelijk en onbesmet blijven, onbesproken kinderen van God. En temidden van mensen die hun eigen gang gaan, kunnen we schijnen als lichtende sterren in de wereld. Dat kan, zegt Paulus. Midden in deze ontworpen wereld en in de rollen van deze wereld kunnen we licht verspreiden (Philipp. 2 : 15).

Op welke manier kan dat? Door het woord des levens vast te houden. Vasthouden. Wie het laat glijpen en naast zich neerlegt, gaat zijn ondergang tegemoet zoals Israël. Maar wie het vasthoudt, vindt het leven, precies zoals de Rechabieten.

dam en een landelijke. Dat hield op 1 febr. 1975 op. Van die dag af verscheen er maar één editie van het blad. Vandaar die stijging van het abonnementental.

★ ★ ★

De geschiedenis van *Trouw/Kwartet* is in de voorbije jaren een nog al bewogene geweest. De Elsevier-Jaarboeken geven daaromtrent de volgende informatie: Een aantal jaren geleden kwam er een fusie tot stand tussen de krant van „de oude Diemer”: *De Rotterdammer* met haar vier „kopbladen” en *Trouw*. *Trouw* had toen 110.000 abonnees en *De Rotterdammer* 90.000. Dus samen 200 duizend.

In Elsevier's Jaarboek van 1975 kan men lezen dat de positie van de *Trouw/Kwartet*-bladen, die eind 1973 — dus ná de genoemde fusie — met *De Rotterdammer* — na een volgende fusie, namelijk met de „Perscombinatie” (die o.a. ook *De Volkskrant* en *Het Parool* uitgeeft) geregeld leek, lang onduidelijk bleef. Pas in oktober 1974 werd een definitief akkoord bereikt voor de overneming van *Trouw/Kwartet* door de genoemde *Perscombinatie*. Daarbij was van beslissende betekenis dat op advies van het op 16 september 1974 tot stand gekomen *Bedrijfsfonds voor de Pers* aan *Trouw* vier miljoen gulden ter beschikking werd gesteld. Dit was een flink bedrag. Maar — *Trouw* had 6.1 miljoen gevraagd!

Deze lagere bijdrage uit het genoemde „Bedrijfsfonds” leidde er toe dat 40 personeelsleden, onder wie 20 journalisten ontslagen werden en de tien edities tot vier werden teruggebracht. En zoals we reeds vernamen verdwenen ook die op 1 febr. 1975.

Wanneer we deze gegevens uit de Elsevier's Jaarboeken overwegen blijkt dat *Trouw/Kwartet* sinds de fusie met *De Rotterdammer* ruim vijftig duizend abonnees heeft verloren.

★ ★ ★

Onwillekeurig vraag je je dit constaterend, af: wat kan daarvan de oorzaak zijn?

Ik denk in dit verband aan wat Prof. Diepenhorst en Dr Diemer reeds bij de vorige verkiezingen voor de Tweede Kamer signaleerden. Namelijk dat de „confessionele” partijen daarbij geen enkele steun van „*Trouw*” ondervonden, ja, in feite door dat blad werden tegengewerkt.

En bij de jongste verkiezing was het niet anders!

Prof. Diepenhorst schreef daarover onlangs in *Centraal Weekblad* het volgende: „*Trouw* had op de dag van de verkiezingen aan het optreden van mr. Van Agt in het zuiden 34 regels, aan dat van drs Den Uyl 60 regels gewijd — deze laatste tekst was ook veelzeggender — en dezelfde krant had tevens abonnees willen winnen met de slagzin „*Trouw* kietelt kieskeurige klanten tot kritisch stemgedrag”. Een voor naderende verkiezingen aardig dubbelzinnige formulering. Op 30 maart werd in een met

U komt toch ook?
Apart
TIENERPROGRAM
met zanggroep
ONTMOETINGS DAG ZWOLLE
zaterdag 22 april 1978

„driestarren” getooid artikel *Kuyper* aangehaald — men houdt hem voor heel bijzondere gelegenheden in petto — en wel om duidelijk te maken, dat het blad advertenties van de meeste politieke partijen opnam.

Daar is ook niets op tegen. Maar wel bedenking wekt dat op 29 maart *Willem Breedveld*, de voornaamste politieke schrijver onder eigen naam, na wat stekeligheden tegen de liberalen en het kabinet *Van Agt* („de heren zitten keurig in het pak”) de regering onzorgvuldigheid jegende de vakbeweging verweet, zonder op het verweer van minister *Albeda* in te gaan. Meer verzet rijst nog tegen zijn beschouwing op 30 maart naar aanleiding van de uitslag „*Premier mag borst nat maken*”. Minister *Pais* zou volgens hem tot nog toe weigeren iets te bezuinigen. De puinruimers — dat zijn opnieuw de liberalen — lieten het afweten. Tegelijk wordt in zonderlinge tegenspraak met het voorafgaande geopperd, dat de liberalen, onrustig over hun verlies, nu wel een harder beleid zullen voorstaan. En op dezelfde bladzij van *Trouw* wordt, thans anoniem, meegedeeld dat de liberale partij teveel ervaring heeft met de succesformule van het brutale gezicht om niet binnenkort te bezwijken voor een gaan op de populaire toer. Opvallend is dat nu nergens *Kuyper* wordt aangehaald, die met zijn bekende breedheid nooit enkel de liberalen, en dat principieel, bestreed, maar ook tegen de socialistische wel enige bezwaren ontwikkelde.”

★ ★ ★

Het is uit wat Prof. Diepenhorst schrijft — en wat hij signaleert is symptomatisch en een verschijnsel dat massa's is opgevallen en met wrevel vervult — dat de idee van een christelijke politiek en christelijk-politieke partijvorming bij „*Trouw*” geen enkele steun ondervindt. Eerder het tegendeel.

En zo beleven we het wonderlijke verschijnsel dat een christelijk-politieke beweging die blijkens de jongste verkiezing door 2½ miljoen kiezers wordt gedragen van een krant die haar abonnees voor het over-, overgrote deel uit deze groepering rekruteert, ja, in feite daarvan en daarvoor de krant is, en die het bestaan van die krant ook mogelijk maakt, bij het nastreven van haar politieke idealen met alleen geen enkele steun, maar in feite tegenwerking, of, nog erger, bestrijding ondervindt!

Maar — nog vreemder is dat de duizenden CDA-idealistes dat nemen!

★ ★ ★

Als vanzelf kijk je als je het over het „perswezen” hebt ook wat verder, naar andere kranten.

In de eerste plaats wil ik wijzen op het *Friesch Dagblad*. Dat schreef onlangs over zichzelf dat het een „duidelijk gezicht” wil vertonen dáárin dat het zich voluit inzet voor een christelijke politiek en een christelijk-politieke partijvorming. En het opvallende daarvan is nu dat dát blad gedurende de vijf laatste jaren dat *Algra* daarvan de hoofdredakteur was zijn abonnementental met 25% zag toenemen!

Een nog opvallender fenomeen in dit opzicht is het *Reformatorisch Dagblad*. Dat startte in 1971 met een goede 20 duizend abonnees. Nu heeft het er, na zeven jaar, reeds meer dan 42 duizend! En de groei gaat onverminderd door.

Daarnaast is er het *Nederlands Dagblad* (het Geref. Gezinsblad) dat zeker ook meer dan twintig duizend abonnees heeft verworven.

Welke verschillen er tussen deze laatste bladen ook mogen bestaan — hierin komen ze overeen dat ze alle drie dienstbaar willen zijn aan christelijk politieke actie en christelijk politieke partijvorming voorstaan.

★ ★ ★

Juist dezer dagen las ik voorts iets dat met het bovengenoemde in nauw verband staat.

Het betreft namelijk de stand van zaken ten opzichte van de andere massa-media, nl. de radio en televisie. Volgens het bericht dat ik daarover las boekte de VARA in het vorige jaar een winst van ruim 18 duizend leden. Over het „gezicht” van de VARA behoeft niemand in twijfel te zijn. Daaruit vernamen we in alle mogelijke tijden en wijzen dat de P.v.d.A. groot en Den Uyl haar profeet is.

Daarentegen behaalde de NCRV geen groter winst dan ruim vijf honderd leden! Ook van de NCRV verklaarde prof. Diepenhorst en dr Diemer dat zij christelijk politieke partijvorming niet positief steunde.

Met de grootste winst ging evenwel de VPRO strijken! Die, dat weet ieder, is revolutionair in elke betekenis van dat woord! Deze omroep boekte in 1976 meer dan veertig duizend nieuwe leden.

Toen ik dit las dacht ik aan een opmerking van Prof. Fiet die hij enkele jaren geleden in een interview tegenover dr Puchinger maakte. Deze nl.: „De gemiddelde gereformeerde predikant van de toekomst stemt misschien op de P.P.R. en is mogelijk lid van de VPRO.”

Zou dit vermoeden nu reeds beginnen werkelijkheid te worden?

Van de predikanten en van hun aanhang?

Laat ik ten slotte nog meedelen dat de veel gesmaide EO haar ledental met 18.000 zag groeien.

★ ★ ★

Op nog één verschijnsel wil ik in dit verband wijzen. Het is dit, dat ook de

pers van de „rechttervleugel”, van de Ned. Herv. Kerk, op indrukwekkende wijze groeiende is!

Zo nam het abonnementental van „*De Waarheidsvriend*”, het officiële orgaan van De Geref. Bond, in enkele jaren van vijf duizend tot ver over de veertien toe. En het blad van de Confessionele Vereniging, het „*Hervormd Weekblad*” zag zijn aantal abonnees in enkele jaren meer dan verdubbelen.

Ik vermoed dat de bladen van de verschillende „modaliteiten” in de Ned. Herv. Kerk samen méér lezers hebben dan het officiële orgaan daarvan dat de wel wat pretentieuze naam „*Hervormd Nederland*” draagt.

Dit zijn enkele cijfers.

Meestal zijn die dor.

Soms ook sprekend!



Jenny Bolt,

Om een dakkapel vrede.

Uitg. Buyten en Schipperheyn - Amsterdam 1977.
48 pagina's.

Jenny Bolt,

Bloeiwijzen.

Uitg. idem 1974. 60 pagina's

Dat dichten niet allemans werk is weten we wel; dat dichten meer is dan rijmen laat Jenny Bolt op fijne wijze zien. Lees maar eens rustig twee keer, of drie of vaker, het *huis van de toekomst*, dat in dit nummer opgenomen is. Dichten is een moeilijk werk, zegt de auteur, *dichten is / het onverwachte vrij spel geven / het beeld het lied / het lied de ruimte // maar ook / durver afbreken / met zin en tegenzin / woord voor woord // opnieuw beginnen / opnieuw anders // doorbouwen naar haan Victorie / die op het punt van koning kraaien / met zichzelf in twijfel staat // blijver die hij is / onder de maat van de hemel //*

De uitgever zegt: 'Zij schrijft poëzie van sterk uiteenlopende vorm en strekking, waarin geloofsovertuiging, betrokkenheid bij het menselijk gebeuren en liefde tot de natuur vaak hand in hand gaan met subtiële humor.' In hoofdzaak is dat zo. Wat vindt u bijvoorbeeld van deze *advertentie uit het jaar der vrouw*: / gevraagd in / middelgroot gezin / — pa doorgaans thuis / ma in enquêtes bezig — / een flinke kindervent // werker aanwezig // ? Ze heeft hart voor de mensen en de dieren en ze is be-

gaan met hun modern lot; zie de *koe Catharina*.

In vergelijking met haar eerste bundel is de tweede en duidelijke vooruitgang; vooral in datgene wat Vestdijk indertijd de concentratie noemde, nl. de woorden meer laten zeggen dat ze van zichzelf buiten de poëzie doen; ook in haar taalgebruik, waaronder de regelindeling, zodat haar zeggingskracht is toegenomen. De regels zijn — gelukkig — niet zo lekker glad; eentonigheid krijgt geen kans, het gevaar waaraan de onder ons meer bekende auteurs als Nel Benschop en E. IJskes vaak niet ontkomen zijn. Hier moet de lezer iets meer doen, hij krijgt dus ook iets meer.

Hartelijk aanbevolen!

K. Janssens, Kampen

huis van de toekomst

*sinds heugenis ligt het
in het land van de mei
vier vensters geloken
vier linden erbij*

*de stoep klimt omzichtig
bezijden de bel
van honderd jaar jodel
en nog uit op spel*

*dan — achter de poort —
bloeien hop en jasmijn
waar een goudkarper staat
zonnewijzer te zijn*

*daar zilveren dag en dauw
klaver en riet
maar het riet is gelukzaal
zo hoog als het schiet*

*je kunt het niet missen
een weg door de mei:
een dakkapel vrede
twee duiven erbij*

JENNY BOLT



HOE MOET DAT NU ?

(Soemba-Borneo)

De fam. Goossens zou de zomermaanden in Nederland verblijven. Dat was afgesproken. Vorig jaar immers hebben Paul en Kees de vakantiemaanden bij hun ouders op Soemba doorgebracht en dit jaar zou 't precies andersom zijn.

Maar nu schreef de fam. Goossens onlangs: we denken erover ná ons verlof niet meer naar Soemba terug te gaan. Antionette moet in Nederland naar een middelbare school en er zouden dan dus 3 kinderen hier achterblijven. Dat wordt ons teveel. Gezinsomstandigheden brengen ons in een situatie, waarin we — tot onze grote spijt — moeten zeggen: nee, met z'n allen terug, zou gaan, maar met een half gezin hier en de andere helft dáár, dat kan niet.

Dan vraag je je af: hoe moet dat nu? De Soembanese broederschap kan nog geen hulp missen, tenminste voor zover wij dat kunnen overzien. Ze heeft nog voor lange tijd iemand voor de opleiding nodig. En die opleiding is eigenlijk nooit af, want steeds weer zijn er herhalingscursussen nodig. Goeroe's en predikanten keren periodiek naar Parai Puluhamu terug om weer „bij te tanken". En dus is er een leider nodig. Een figuur, die dan tevens als raadgever optreedt voor de broeders. Ze kunnen met van alles en nog wat bij hem terecht. Een steun en toeverlaat.

Op deze vragen — en er zijn er nog wel meer — heeft ds Goossens zich óók bezonnen en reeds een voorlopig antwoord voorgelegd. Hij zou in Nederland voor Soemba kunnen blijven werken en hier handboeken en lesmateriaal in het indonesisch kunnen samenstellen. Zaken waarvoor hij tot nu toe steeds te weinig tijd heeft gehad. Hij zou schriftelijke lessen kunnen geven. En dan eens per jaar een periode van ongeveer 3 maanden op Soemba doorbrengen om de zaken persoonlijk te regelen.

Dat zou kunnen. Maar dat is niet iets om zo zonder meer over te beslissen. Trouwens, wie moet daarover beslissen? Er is tevoren wel overleg nodig.

Eerst met de Soembanese kerken. Die toch hebben ds Goossens beroepen en hij is dienaar van de gemeente te Parai Puluhamu. Past zijn voorstel in die roeping?

En dan ook met de Vereniging S.O.S., gegeven de goede samenwerking die we nu al jaren hebben.

Ook met de steunbiedende kerken in Nederland. Die zijn er evenzeer bij betrokken. Zij hebben indertijd hun medewerking toegezegd op een basis, die nu gewijzigd zou kunnen worden. En dus willen we hen er graag in kennen.

En tenslotte met ds Goossens zelf, die nadere toelichtingen kan geven en de gehele situatie beter kan overzien dan wie ook.

Dat overleg gaat nu aanvangen. Het zal uiteindelijk resulteren in een duidelijk voorstel aan de kerken, op Soemba en in Nederland. Maar het kan niet eerder dan ná de zomervakantie aangeboden worden. Immers, we moeten de komst van de fam. Goossens afwachten. Je kunt dit soort zaken niet schriftelijk afdoen.

Wat een voorrecht is het dat nu juist de fam. Ter Maat op Parai Puluhamu is en dat ze al enige ervaring hebben, als hun gastheer en gastvrouw vertrekken. Ze kunnen zich redden en ze zullen dan ook wel enige leiding kunnen geven aan de exploitatie van dat complex.

En nog groter voorrecht is, dat we een Heer hebben, die sterren en luchters in Zijn hand houdt. Die alle macht heeft en die ten gunste van Zijn gemeente aanwenden wil. Die ons vrijheid geeft op ons vragen. Ook in deze situatie. „Schiet iemand te kort in wijsheid, dan moet hij haar vragen aan God, die aan allen geeft zonder voorbehoud en zonder verwijt; en zij zal hem gegeven worden. Maar hij moet vragen met vertrouwen, zonder te weifelen." (Jac. 1). Dat vragen zij sterk in deze dagen, rondom deze situatie. Het is geboden, het is nodig.



ADRESSEN

Het nieuwe adres van Ds J. D. Janse is: Karel Doormanlaan 225, 2283 AM Rijswijk (Z-H), telefoon. 070-934725.

Den Helder — Het adres van de penningmeester-boekhouder van de Geref. kerk van Den Helder is vanaf 1 april 1978: A. Vos, Stakman Bossestraat 13, 1781 SV Den Helder, tel. 02230-14618. De kerk heeft een rekening bij de Amro-bank Den Helder. Postrekening bank: 2095. Bankrekening van de kerk: 47 44 27 439.



Zaterdag 27 mei jaarlijkse EO-landdag

Zaterdag 27 mei a.s. houdt de Evangelische Omroep in drie hallen van de Jaarbeurs te Utrecht zijn jaarlijkse landdag. Vorig jaar werd deze manifestatie door ruim 20.000 mensen bezocht. Het wordt ook dit jaar weer een dag voor het hele gezin, met een speciaal programma voor de kinderen. De landdag wordt dan ook wel aangeduid als „Familiedag". Als centrale tekst werd gekozen voor de woorden die de Here Jezus sprak: „Ik ben de ware wijnstok en Mijn Vader is de landman" (Joh. 15 : 1).

Twee sprekers zullen dit thema nader uitwerken, namelijk ds W. Glashouwer, voorzitter van de Evangelische Omroep, en Henk Binnendijk, bekend van het tv-programma voor jongeren dat de EO eenmaal in de veertien dagen uitzendt, getiteld „Windkracht 16". Op hetzelfde thema is tevens een nieuw lid gecomponeerd, dat de deelnemers aan de Landdag gezamenlijk zullen instuderen.

Solisten

Voor de komende Familiedag zijn diverse solisten uitgenodigd. Onder hen bevindt zich de alt Reinata Heemskerk, wier zang bij jong en oud bijzonder geliefd is. 'n Andere soliste is Evie Tornquist, in Amerika geboren uit van oorsprong Noorse ouders. „Evie" is een oprecht gelovig meisje, dat met haar gospelzang overbrengt waar mensen altijd zo naar verlangen: echtheid.

Verder is er o.m. een groot koor, bestaande uit vele honderden leden, onder leiding van Jan van den Driest, terwijl de leiding van de samenhang in handen is van Arie Pronk.

In de Bernhardhal zullen ongetwijfeld weer duizenden kinderen bijeenkomen voor het EO-Kinderfeest '78 onder leiding van Aad en Coby van der Sande, bijgestaan door enkele honderden medewerk(st)ers. Voor de kleintjes tot en met drie jaar wordt een aparte crèche ingericht, die eveneens onder deskundige leiding zal staan.

EO-programma's

In de Marijkehal tenslotte vindt een aantrekkelijke presentatie plaats van allerlei EO-programma's. Ook zijn hier boekentafels, een grote stand van de staat Israël, een andere stand met een doorlopende diapresentatie van het werk van de Evangelische Omroep, evenals (in de pauze) optredens van diverse zanggroepen.

De Jaarbeurs in Utrecht is per trein of met de auto gemakkelijk bereikbaar. De EO-landdag begint om tien uur 's morgens en is om ongeveer vier uur 's middags afgelopen.

De toegang is gratis.

EO-persdienst

Nes Ammim — dag voor jonge mensen

De jaarlijkse Nes Ammim-ontmoetingsdag, zaterdag 29 april a.s. zal plaatshebben in kerkruimte en vergaderzalen van het Johannes-centrum in Utrecht-Overvecht.

Hoewel iedereen in principe, ongeacht de leeftijd, van harte welkom is, zal het programma ditmaal voor een belangrijk deel afgestemd zijn op de jongere generatie, — de jeugd van boven de 20 jaar.

Nes Ammim, de rond 15 jaar geleden gestichte christelijke nederzetting in Galilea, beijvert zich voor een goede verstandhouding tussen joden en christenen en dit principe is vanzelfsprekend ook richtsnoer voor hetgeen op de ontmoetingsdag in Utrecht uitgaande van de Stichting Nes Ammim-Nederland, zal worden geboden.

Van joodse zijde spreken mr. Joseph Arnstein, bestuurder van het district waarin de nederzetting is gelegen over „Nes Ammim, visie en werkelijkheid" en mr. Ronen Bonjo, die na-

mens dit gewest een groet zal overbrengen. De predikant van Nes Ammim, drs Simon Schoon, houdt een inleiding over „Leven in Israël” — solidair en kritisch’.

Beide referaten zullen ruimschoots stof tot een open groepsdiscussie leveren, die tijdens de middagbijeenkomst met de inleiders zal worden uitgediept.

Traditiegetrouw zal het israëlsche element ook in culturele zin niet ontbreken. Een vokaal-instrumentale groep o.l.v. Jan van den Heuvel en een volksdansgroep uit Amersfoort zullen, samen met honderden uit Nes Ammim overgevlogen rozen het programma luister en fleur bijzetten.

Na afloop van het officiële gedeelte zal vanwege het Bureau Nes Ammim-Nederland informatie worden verstrekt o.a. voor wat betreft voorgenomen uitzending naar de nederzetting van vaklieden, waaraan nog steeds behoefte bestaat.

De toegang is kosteloos.

COGMA-nieuws

Wat is en wat doet de Protestantse Geestelijke Verzorging in de militaire dienst?

COGMA, contact-orgaan gereformeerde militairen en alleenstaanden, heeft om U dat te vertellen in samenwerking met de commissie „Militairen Buitenland” van de Chr. Geref. Kerken een avond belegd in de Chr. Geref. Kerk, Noordersingel 90-92 te Rotterdam, en wel op woensdag 26 april a.s. om 20.00 uur. U kunt dan luisteren naar:

Ds W. F. Jense, Hoofdlegerpredikant, Ds L. W. G. Blokhuis, pred. Vrijgem. Kerk b.v.,

Ds H. Toorman, oud-legerpredikant. Medewerking verleent de zanggroep „de Recyclers” van de Chr. Geref. Kerk te Rotterdam o.l.v. G. van Zelle.

Aan het orgel: W. van Lambaart.

Algehele leiding Ds A. Rebel, Chr. Geref. Predikant.

U bent van harte welkom.

De toegang is vrij.

Heden is in haar Heer en Heiland ontslapen onze geliefde zuster, schoonzuster, tante en onze zuster in Christus

Weintje Pletting-de Boer

op de leeftijd van bijna 75 jaar.

„Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, wie Mijn woord hoort en Hem gelooft, die Mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven.” (Joh. 5:24a)

Beverwijk: A. VAN KALKEREN-DE-BOER
St. Pancras: FAM. TEITSMA-DE BOER
KERKERAAD EN GEMEENTE
VAN BEVERWIJK

Beverwijk, 15 april 1978
Kuikensweg 153

Correspondentie-adres: Wilgenhoflaan 49b, Beverwijk.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Adres voor de rubriek Kerknieuws:

Ds O. Mooiweer,
Volksparkezingel 45,
Enschede. Tel. 053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

★ PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD! ★

CHR. MAVOSCHOOL URK

Per 1 augustus a.s. zijn de volgende lessen vacant:

FRANS	12 uur
ENGELS	29 uur
DUITS	26 uur
HANDELSKENNIS	10 uur
MAATSCHAPPIJLEER	8 uur

M.O. Akte of studierend daarvoor gewenst.

Onze school is gehuisvest in een nieuw en modern ingericht school-complex en telt plm. 360 leerlingen.
Urk is een aantrekkelijke woongemeente met plm. 10.000 inwoners.
Goede huisvestingsmogelijkheden.
Uitstekende verbindingen.

Belt U om nadere informatie de school (05277-1237) of komt U eens langs voor een kennismaking met Urk en onze school.

Sollicitaties aan: Bestuur Vereniging „Rehoboth”, Postbus 61, Urk. (Tel. 1468)

DE Geref. STICHTING VOOR GEZINSVERZORGING TE ENSCHEDE

secretariaat Gronausestraat 139, telef. 053-317977

vraagt, liefst voor zo spoedig mogelijk, een

gediplomeerde gezinsverzorgster

in vaste dienst.

Ook zij die dit jaar eindexamen hopen af te leggen kunnen solliciteren.

Enschede is een groeiende stad met een prachtige omgeving (Twentel), ligt ook gunstig wat trein- en busverbindingen betreft.
U bent hartelijk welkom bij ons!

Sollicitaties naar bovenstaand adres.

Alle nadere inlichtingen worden U graag gegeven door de leidsters, de dames Hey en De Ruyter. Kantooradres: Marthalaan 5 te Enschede, tel. 053-324649.

Sportief uitzijnde dame
wil graag

IN KONTAKT KOMEN MET HEER

plm. 48-52 jaar.

Weduwnaar met kinderen
geen bezwaar.

Brieven onder nr. 21-4 bureau Opbouw,
Nooitgedacht 3, Zeist.

HET MIDDEN OOSTEN

Waar gaat het heen met Israël? Wat leert de Schrift daarover en wat leert de Kerk? „Bijbels denken over Israël en de Kerk” door E. W. Hiebendaal. Uitgave: „De waarheid der Schriften” te Rotterdam. Tel. 010-652972.

1e bundel f 5,90, 2e f 3,90, 3e bundel f 4,50
Postgiro: 346974. Geen verzendkosten.

Heeft u nog geen abonnement op Opbouw?

En zoudt u eigenlijk best een abonnement willen hebben?

Of misschien liever eerst nog eens vier proefnummers willen ontvangen?

Vul dan onderstaande bond in; doe die bon in een open envelop; plak er geen postzegel op; stuur het geheel naar:

Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum; en het komt voor elkaar!

(hier afknippen)

L.S.,

Wilt u ondergetekende met ingang van heden

- ☐ abonneren op het weekblad Opbouw
- ☐ eerst nog eens vier proefnummers sturen

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

Handtekening:

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - Zeist